

Prikaz globalnih problema kroz kratkometražni eksperimentalni film

Rosić, Dorotea

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:259546>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-25**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 131/MED/2020

**Prikaz globalnih problema kroz kratkometražni
eksperimentalni film**

Dorotea Rosić, 2680/336

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za umjetničke studije		
STUDIJ	preddiplomski sveučilišni studij Medijski dizajn		
PRISTUPNIK	Dorothea Rosić	MATIČNI BROJ	2680/336
DATUM	18.09.2020.	KOLEGIJ	Multimedijsko pripovijedanje
NASLOV RADA	Prikaz globalnih problema kroz kratkometražni eksperimentalni film		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	A representation of global problems through a short experimental film		
MENTOR	Iva-Matija Bitanga	ZVANJE	doc.art.
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc. art. Dubravko Kuhta- predsjednik		
	2. doc.art. Igor Kuduz - član		
	3. doc. art. Iva Matija Bitanga - član		
	4. doc.art. Antun Franović - zamjenski član		
	5.		

Zadatak završnog rada

BROJ
131 /MED/2020

OPIS

Zadatak: Proces pripreme, snimanja i montaže kratkog eksperimentalnog filma na temu općih svjetskih problema. Proces izrade filma opisan je kroz vremenski period od 10 mjeseci. Razrada materijala od inspiracije, ideje za film do izrade finala. Naglasak u radu je na kreativnom procesu područja eksperimentalnog filma. U radu je ostvarena suradnja s umjetnikom koji se bavi eksperimentalnim zvukom. U teorijskom se dijelu analizira i objašnjava eksperimentalni film kao medij, njegovu povijest, te aktualnost i povijest izabranih globalnih problema. Detaljnim opisom problema i rješenja koji su nastali u više aspekata filma te kreativnim razmišljanjem i novim idejama, koje su na kraju izmijenile rad od ideje prvobitno zamišljenog, prikazuje se srž biti ulaska u područje eksperimentalnog filma.

U radu je potrebno:

Izradom ovog završnog rada prikazati sve procese izrade kratkog eksperimentalnog filma, od pripreme i produkcije pa sve do snimanja, suradnje s glumcem i umjetnikom iz područja zvuka, te finalne montaže. Sam završni rad je multidisciplinarni projekt, ali sve etape samostalno vodi i odrađuje jedna osoba. Te glavne točke izrade kao što su produkcija, režija, snimanje, i montažu odrađuje studentica koja je nositeljica projekta i autorica završnog rada.

ZADATAK URUČEN

21/9/20

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Sveučilište Sjever

Odjel za Umjetničke studije

Završni rad br. 131/MED/2020

Prikaz globalnih problema kroz kratkometražni eksperimentalni film

Student

Dorotea Rosić, 2680/336

Mentor

Iva Matija Bitanga, doc. art.

Koprivnica, rujan 2020. godine

Predgovor

Ovaj završni rad simbolično okrunjuje moje trogodišnje školovanje na umjetničkom studiju. Inspiracija za ovaj film je dobivena netom prije polaska na prvu godinu fakulteta, stoga se film savršeno uklopio kao dio završnog rada.

Prije svega željela bih se zahvaliti svojoj mentorici doc. art. Ivi Matiji Bitangi na susretljivosti, poticanju, kritici, savjetima i podršci koju je pružila prilikom izrade ovog završnog rada.

Također, zahvale želim uputiti mojim roditeljima i ostatku obitelji koja je bila najveća podrška u cijelom mom školovanju. Bez vas ne bi ni imala priliku pisati ovaj predgovor. Hvala vam.

Dragi prijatelji, hvala što ste učinili ovo razdoblje mog života ljepšim.

Sažetak

Ovaj završni rad prikazuje proces izrade kratkometražnog eksperimentalnog filma čiji je naglasak na globalnim problemima. Cijeli proces izrade filma je opisan kroz vremenski period od 10 mjeseci, od inspiracije i ideje do izrade finalnog proizvoda stavljajući naglasak na kreativni proces izrade eksperimentalnog filma. Suradnja s umjetnikom koji se bavi eksperimentalnim zvukom daje projektu na vrijednosti. U teorijskom se dijelu analizira i objašnjava eksperimentalni film kao medij i njegova povijest te aktualnost i povijest izabranih globalnih problema. Detaljnim opisom problema i rješenja koji su nastali u više aspekata filma te kreativnim razmišljanjem i novim idejama, koje su na kraju izmijenile rad od ideje prvobitno zamišljenog, prikazuje se srž poante često stigmatiziranog i neshvaćenog; eksperimentalnog filma.

KLJUČNE RIJEČI:

Eksperimentalni film, globalni problemi, kreativni proces

Summary

This final paper depicts the process of developing a short experimental film which emphasizes global issues. The whole process of making a film is described as a 10-month period, from the inspiration and idea to the development of the final product, putting an emphasis on a creative process of making an experimental film. Collaboration with an experimental sound artist gives the project additional value. Experimental film as a medium and its history, and current global issues and their history are all explained in the theoretical part. By giving a detailed description of the issues and solutions which occurred in several aspects of the film, and by creative thinking and new ideas which, in the end, altered the work from the originally conceived idea, showing the core point of the often stigmatized and misunderstood - experimental film.

KEY WORDS: Experimental film, global problems, creative process

Popis korištenih kratica

HNK Hrvatsko Narodno Kazalište

BPM Beats per minute (engl. broj udaraca po minuti)

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Eksperimentalni film.....	3
2.1.	Povijest eksperimentalnog filma	3
2.2.	Eksperimentalni film u Hrvatskoj	4
3.	Predprodukcija	6
3.1.	Inspiracija	6
3.2.	Odabir globalnih problema.....	8
3.3.	Motivi.....	8
3.4.	Sinopsis	11
4.	Izabrani globalni problemi	12
4.1.	Kapitalizam	12
4.2.	Ratovi	12
4.3.	Ekologija	13
4.4.	Homofobija.....	13
4.5.	Feminizam	14
4.6.	Mentalne bolesti	15
5.	Lokacija.....	16
6.	Montaža.....	19
6.1.	Ritam u montaži	21
6.2.	Maskiranje	21
7.	Suradnja s glavnim glumcem.....	24
8.	Zvuk	25
8.1.	Suradnja s Markom Jovićem	25
9.	Zaključak.....	26
10.	Literatura.....	28
	Popis slika	29
	Prilozi	31

1. Uvod

Kako dobiti inspiraciju za eksperimentalni film? Kako dobivenu inspiraciju pretvoriti u finalni proizvod? Kako se suočavati s poteškoćama u kreativnom procesu?

U ovome radu opisan će se kreativni proces izrade eksperimentalnog filma kroz razne etape stvaranja istog. Proces pripreme, snimanja i montaže samo su neki od dijelova ovog desetomjesečnog multidisciplinarnog projekta. Detaljno opisanim kreativnim procesom ulazi se u srž predprodukcije, produkcije i postprodukcije eksperimentalnog filma. Naglaskom na kreativni proces, opisuje se izrada kratkometražnog eksperimentalnog filma.

U kratkometražnom eksperimentalnom filmu metaforički je prikazano sedam svjetskih problema. Kroz jedan kadar, koji je uperen obrnuto od očekivanog, s pozornice na publiku, filmski subjekt prikazuje čovjeka koji sjedi u gledalištu kazališta. Subjekt se prikazuje u svakom redu gledališta u drugoj majici, tematski postavljenoj za određenu problematiku svakog reda gledališta. Glavni glumac mijenjanjem sjedala postiže dinamiku popraćenu ritmom glazbe i usklađenom montažom. U završnom kadru, nakon praznog gledališta, subjekt stoji u potpunosti ogoljen od problematike svijeta i takozvanih etiketa koje nam pripisuje društvo. Glavni motiv završnog rada je upravo proces izrade kroz koji autor prolazi stvarajući eksperimentalni film. U ovome završnome radu prikazan je put autora od inspiracije, do ideje, razrade pa sve do krajnjeg rezultata, u ovom slučaju, eksperimentalnog filma.

„Tijek kreativnoga mišljenja proces je koji ima kreativan ishod i nekoliko stupnjeva: preparaciju – upoznavanje problema ili pitanja i priprema za rješavanje; inkubaciju – u suvremenoj kognitivnoj psihologiji dio procesa u kojem se događaju paralelne mentalne asocijacije; uvid – iznenadno, naglo rješenje; evaluaciju i elaboraciju – prevođenje rješenja u proizvod koji je prihvatljiv okolini. Nije nužno da kreativni proces ima sve te mijene. U psihologiji se kreativno mišljenje izjednačuje s divergentnim mišljenjem, koje je: fleksibilno, fluentno i

originalno. Inventivno i kreativno mišljenje proces je povezivanja pojmova i stvari na nov i nepoznat način, zamjedbom veza među pojavama i stvarima koje nisu uvijek očite.“¹

¹ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33832>

2. Eksperimentalni film

„Eksperimentalni film, naziv je za prvenstveno svaki film koji obilježavaju neke inovacije na području filmskog izražavanja; vrlo često odnosi se to na djela pripadna avangardi. Specifični filmski rod koji čine filmovi nastali kao svjesna antiteza fabularnim ili prikazivačkim (»figurativnim«) filmovima, odnosno nenarativni filmovi koji se referiraju isključivo na vlastitu formu i tzv. prošireni film (filmovi koji ruše »granicu« medija, npr. paralelne projekcije, eksperimenti s okvirom i oblikom ekrana, sa samom filmskom vrpcom).“²

„Definiranje eksperimentalnog filma kao jednog od rodova filmske umjetnosti nekom će izgledati kao razmjerno lagana zadaća; barem bi eksperiment i inovacija lako mogle biti prepoznatljive značajke u moru filmskih klišeja i industrijalizirano-globaliziranih konvencija. Stoga se postavlja pitanje – kako definirati eksperimentalni film? Sklonost prema inovaciji tek je jedan aspekt stvaralaštva u ovom rodu, izrazitiji u razdoblju avangarde nego, primjerice, u pretposljednjoj četvrtini dvadesetog stoljeća.“³

„Tako, na primjer, nazivi “underground film”, “neovisni film”, “nekomercijalni film” naglašavaju društveno-ekonomsku poziciju korjenitih pokreta, nazivi “avangardni film”, “alternativni film” i “osobni film” naglašavaju kulturalnu ulogu takvih filmova, dok nazivi “eksperimentalni film”, “antiiluzionistički film”, “nenarativni film” i drugi, naglašavaju strukturalnu i estetičku ulogu.“⁴

2.1. Povijest eksperimentalnog filma

„Dva su razloga napravila Europu dvadesetih godina 20. stoljeća spremnom za pojavu eksperimentalnog filma. Prvo je kino sazrijevalo kao medij, a otpor masi za masovnu zabavnu industriju počeo je slabiti. Drugo, procvali su avangardni pokreti u vizualnim umjetnostima. Dadaisti i nadrealisti posebno su se bavili kinematografijom. *Entr'acte* Renéa Claira (1924.) u kojem su sudjelovali Francis Picabia, Marcel Duchamp i Man Ray, a uz glazbu Erika Satiea, ludu komediju uveo je u *nonsequitur*. Umjetnici Hans Richter, Jean Cocteau, Marcel Duchamp,

² Eksperimentalni film. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.

³ Filmske vrste i rodovi, Nikica Gilić

⁴ H. Turković: Filmska opredjeljenja

Germaine Dulac i Viking Eggeling su svi pridonijeli dadaističkim / nadrealističkim kratkometražnim filmovima. Fernand Léger, Dudley Murphy i Man Ray stvorili su film Ballet Mécanique (1924), ponekad opisan kao dadaistički, kubistički ili futuristički. Duchamp je stvorio apstraktni film Anémic Cinéma (1926). Sjedinjene Američke države su prije Drugog svjetskog rata imale neke avangardne filmove, poput Manhatte (1921) Charlesa Sheelera i Paula Stranda, te The Life and Death of 9413: a Hollywood Extra (1928) Slavka Vorkapicha i Roberta Floreya. Međutim, mnoštvo prijeratne eksperimentalne filmske kulture sastojalo se od umjetnika koji su često radili izolirano na filmskim projektima.“⁵

2.2. Eksperimentalni film u Hrvatskoj

„Prvi hrvatski filmski eksperimenti pojavljuju se u vrijeme umjetničkih previranja koja su zahvatila sve umjetnosti, gotovo usporedno s pokretanjem zagrebačkoga Muzičkog biennala i u doba kada se na svjetskoj, pa tako i hrvatskoj likovnoj sceni, poseže za kinetičkom umjetnošću, op-artom (optičkom umjetnošću), novim realizmom i konceptualizmom. Početak eksperimentalnog filma u Hrvatskoj obilježavaju dva velika autorska imena - Mihovil Pansini i Ivan Martinac. Pojavljuju se u sličnim autorskim okruženjima, gdje specifičnim promišljanjima filmske umjetnosti počinju stvarati hrvatsku alternativnu filmsku povijest.“⁶

Od hrvatskih autora eksperimentalnih filmova treba istaknuti i Tomislava Gotovca.

„Tomislav Gotovac je kao umjetnik ponajprije odgojen i formiran na filmu. Film nije samo osnova, nego sâma bit i onih njegovih radova i radnji koje se ne očituju u mediju filma. Film je postao opsesija i fascinacija umjetnikova života od ranih dana. »Sve je to movie« presudna je deviza cjelokupne njegove umjetničke i životne filozofije.“⁷

⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Experimental_film#Beginnings

⁶ http://www.hfs.hr/hfs/zapis_clanak_detail.asp?sif=1923 Sažeta povijest hrvatskog eksperimentalnog filma

⁷ Ilić, A.B., Nenadić, D., "Tomislav Gotovac", monografija, Hrvatski filmski savez, Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, 2003.

„On je anarho-otac performansa i strukturalističkog filma. Sve ono što radi koherentna je i sustavna autorska strategija. Umjetnikovi filmovi dokument su nereprezentativne, ali osnovne zbilje razdoblja u kojima je snimao.“⁸

⁸ https://hr.wikipedia.org/wiki/Tomislav_Gotovac

3. Predprodukcija

Organizirajući snimanje bilo kakvog filma, predprodukcija je ključni element u dobijanju što kvalitetnijih materijala za daljnju obradu. Kada imamo sve na papiru uz sebe tijekom snimanja, rijetko se dogode situacije da nam stvari promaknu.

Za ovaj kratkometražni eksperimentalni film, izrazito mi je bilo bitno pratiti unaprijed smišljene i pomno razrađene dijelove filma tijekom samog snimanja i pripreme prije snimanja. Najveći razlog tomu je bila nemogućnost ponavljanja snimanja, stoga je djelomično videomaterijal od otprilike 60ak minuta izgledao kao nekakav performans jer je svaki kadar ovisio i o sljedećem i o prethodnom koraku te je morao teći djelomično netaknuto i nepromijenjeno. To nije bilo jedan od glavnih razloga planiranja unaprijed do najsitnijih detalja. Prilikom snimanja filmova često radim jednu te istu grešku, a to je da se premalo posvetim predprodukciji filma te volim rješavati probleme spontano i u hodu gdje mi još poneka ideja dođe. Tijekom ovog filma, to nije bilo moguće jer se sve moralo snimiti onako kako je organizirano i unaprijed smišljeno, za neke ideje i mjesecima unaprijed.

3.1. Inspiracija

Najbitnija i glavna stvar bez koje ne bi bilo niti ovog završnog rada niti ovog filma je prvobitna inspiracija za ovaj film. Naime, tijekom rujna 2017. godine na Four River Film Festivalu i Filmskoj reviji mladeži u Karlovcu imala sam čast biti pozvana u žiri mladih. Te sam godine upoznala mnoštvo mladih filmaša s kojima sam na predzadnjem danu festivala sudjelovala u izradi kratkog skeč videa. Tijekom snimanja smo se znali nalaziti u praznom kazalištu Zorin Dom u Karlovcu, gdje se filmski festival i odvijao tijekom dana. U jednom trenutku smo čekali nekoga tko je trebao doći snimiti dio skeča, a ja sam sjedila na pozornici i bila okrenuta prema praznom gledalištu. U tom trenutku mi je sinula ideja o kratkometražnom filmu čija je glavna ideja obrnuta perspektiva od one uobičajene, očekivane. Pogled kamere s pozornice na gledalište bila je prva i osnovna ideja, a obilježavala je pogled izvan kutije, izvan standarda očekivanja i pogled u pozadinu. Sjećam se da sam u tih par dana festivala odgledala toliko kratkih filmova u kratkom roku koliko nisam nikada i mislim da je to utjecalo uvelike na moju podsvjest i da je igralo veliku ulogu u prvobitnoj ideji i inspiraciji.

Slika 3.1-1 Zorin dom gledalište⁹

Glavna ideja bila je prikazati svjetske probleme kroz nekakav motiv. Prva zamisao je bila motiv majice lika koji ju nosi po različitim sjedalima u gledalištu kao referenca na poznatu poslovicu „odijelo ne čini čovjeka“ s obrnutim značenjem. Također, motiv je izrazito bitan za posljednju scenu u kojoj je lik ogoljen od problematike svijeta, doslovno i metaforički.

Ideja za ovaj film se spominjala tu i tamo, kao plan da se snimi nekad u neko vrijeme, a do tada je bila negdje samo u mojoj glavi. Kada je počela treća godina, počela sam razmišljati o završnome radu i sjetila sam se tog filma kojeg je upravo tri godine kasnije bilo savršeno za realizirati. Već sam se u studenom obratila mentorici Ivi Matiji Bitangi te smo počele intenzivno s konzultacijama gdje su se ideje izmjenjivale, prilagođavale i uklanjale.

⁹ <https://www.facebook.com/zorin.karlovac/photos/d41d8cd9/1212878228863532/>

3.2. Odabir globalnih problema

Jednu od prvih stvari o kojoj sam morala odlučiti bila je koje globalne probleme želim predstaviti. Svaki od problema za koje sam se odlučila posljedicama je igralo ulogu u nekom trenutku mog života ali su istovremeno izabrani jer se vizualno mogu najbolje prezentirati kroz prethodno izabrani motiv majice. U filmu, odlučeno je da će svaki red sjedala u gledalištu prikazivati jedan globalni problem. Ideju globalnog problema trebalo je vizualno i strukturalno uklopiti u već osmišljeni statični kadar koji se snima sa sredine pozornice i gleda na gledalište.

Prva ideja je bila da se lik prebacuje nasumično iz sjedala u sjedalo kroz sedam redova i sedam sjedala. Ideja od sedam redova je vrlo brzo odbačena zbog prevelikog broja problema koji bi postali motivima dosadni ili previše slični. U planu su bili sljedećih pet problema: kapitalizam (majice bi bile s brendiranim uzorcima), ratovi (maskirni uzorak), pozitivnost (bijeke majice), negativnost (crne majice) te homofobija (majice u duginim bojama). Pozitivnost i negativnost bi idejno stvarali nekakvu vagu dobrog i lošeg i kako je realnost idealan oblik razmišljanja, no ta ideja mi se vrlo brzo činila lošom stoga sam ju odbacila. Nakon toga je odlučeno da ću ostaviti majice koje predstavljaju ratove. To mi je bio možda i jedini red problema i uzorak koji nisam htjela mijenjati. Drugi globalni problem koji sam odlučila ostaviti je homofobija i majice duginih boja. Kapitalizam kao ideja je ostala ista, no majice s poznatim brandovima su otišle u zaborav kao ideja. Nova ideja za majice bile su tisak oznaka raznih valuta iz cijelog svijeta.

Nakon tri sigurne ideje, crne majice dobile su novo značenje kao motiv globalnog problema mentalnih poremećaja s naglaskom na depresiju i anksioznost. Peti problem bio je ekologija gdje sam htjela obuhvatiti i problem požara i problem nedostatka pitke vode pa se tako kasnije odlučujem i za jedno i za drugo. Nijanse plavih majica postaju do kraja reda zelene tretirajući oba problema jednako važnima. Zadnji osmišljeni red je posvećen feminizmu rozim majicama.

3.3. Motivi

Glavni motiv ovog eksperimentalnog filma bile su majice, po čemu sam kasnije i odlučila nazvati film. Vizualno najvidljivije kao odjevni predmet, majice su mi se činile kao najbolji izbor za prikazivanje svakog od problema koji su savršeno integrirani u publiku u kojoj se metaforički nalazimo svaki dan života okruženi problemima koji su oko nas, a ne vidimo ih jer smo previše fokusirani na neku drugu predstavu umjesto na sebe.

Tijekom biranja majica trebalo se obratiti pažnju na izabrane boje. Najveći zadatak je bio tražiti majice u trgovinama i zadovoljiti se s nedostatkom izbora boja. Kako nisam nigdje našla

jednake majice krojem i odgovarajućim bojama, odlučila sam ih naručiti online. Kod naručivanja online došlo je do drugog problema, vjerodostojnost tih istih boja uživo i na slikama. Tijekom biranja majica obraćala sam pozornost na kontraste i vidljivost majica u redovima ali i na vizualnu estetiku nekih boja. Boje sam birala prema predlošku koji mi je bio poslan gdje sam mogla naručiti gotovo svaki primjerak od navedenih, osim maskirnog uzorka kojeg je bilo neočekivano teže pronaći u trgovinama. Naručene su muške majice u M veličini, sukladno glavnom glumcu koji je već tada bio siguran kao budući glavni lik u filmu.

Care Instructions

Colourways:

30 WHITE	34 SUNFLOWER	36 BLACK	40 RED	46 ORANGE
47 KELLY GREEN	51 ROYAL BLUE	57 FUCHSIA	64 HEATHER GREY	62 DEEP NAVY
140 DARK HEATHER GREY	12 YELLOW	11 LIGHT PINK	54 BRICK RED	41 BURGUNDY
37 CLASSIC OLIVE	28 BOTTLE GREEN	11 SKY BLUE	20 AZURE BLUE	11 PURPLE
32 NAVY	92 ASH	01 LIGHT GRAPHITE	40 NATURAL	28 KHAKI
02 CHOCOLATE	16 LIME	17 VINTAGE HEATHER NAVY	86 RETRO HEATHER ROYAL	84 RETRO HEATHER GREEN
161 VINTAGE HEATHER RED	16 HEATHER PURPLE	11 HEATHER BURGUNDY		

VALUEWEIGHT T
Mens - 61-036-0

MENS LADIES KIDS GIRLS

- 100% cotton*
 - *Ash 99% cotton, 1% polyester
 - *Heather Grey 97% cotton, 3% polyester
 - *HD, VF, R6, RX, VH, HP, H1 50% cotton, 50% polyester
- White - 160gm/m²
Colour - 165gm/m²
- S - 5XL
4XL & 5XL available in White, Black, Navy and Heather Grey only
- 72
(36 sizes 3XL-5XL)

- Crew neck with cotton/Lycra® rib
- Self-fabric back neck tape
- Fine knit gauge for enhanced printability

Sizes	Width*	Length**
S	48.5	69.5
M	53.5	72
L	56	74.5
XL	61	77
2XL	66	78.5
3XL	71	80
4XL	76	81.5
5XL	81	83
Tot	2.5	2.5

*Measure across garment, turn down from arches.
**Measure from highest point of shoulder to bottom edge of garment.

OEKO-TEX®
CONFIDENCE IN TEXTILES
STANDARD 100
08-5295 Shirley
Tested for harmful substances
www.oeko-tex.com/standard100

Slika 3.3-1 Predložak boja majica

Prvi red su zauzele bijele majice na koje su tiskane valute. Svaka valuta je zasebno izrađena i otiskana na šest bijelih majica. Format koji se predao za veličinu tiska je A5 te su namijenjene da

se otisnu na majicu nešto bliže gornjem dijelu majice od centriranog. Izrađene valute su dolar, euro, funta, pesos, won i yen te su grafički izrađene u Adobe Illustratoru CC 2019.

Slika 3.3-2 Grafike izabranih valuta

Slika 3.3-3 Skica položaja boja majica u redovima

3.4. Sinopsis

„Sinopsis predstavlja koncizno opisan sadržaj filma te upoznaje gledatelja s radnjom koja ga očekuje.“¹⁰ U cijelosti prenosim finalizirani sinopsis ovog eksperimentalnog filma.

U kratkometražnom eksperimentalnom filmu metaforički je prikazano sedam svjetskih problema. Kroz jedan kadar, koji je uperen obrnuto od očekivanog, s pozornice na publiku, filmski subjekt prikazuje čovjeka koji sjedi u gledalištu kazališta. Subjekt se prikazuje u svakom redu gledališta u drugoj majici, tematski postavljenoj za određenu problematiku svakog reda gledališta. Glavni glumac mijenjanjem sjedala postiže dinamiku popraćenu ritmom glazbe i usklađenom montažom. U završnom kadru, nakon praznog gledališta, subjekt stoji u potpunosti ogoljen od problematike svijeta i takozvanih etiketa koje nam pripisuje društvo.

¹⁰ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56155>

4. Izabrani globalni problemi

Nakon izrazito detaljne analize svih mogućih svjetskih problema, odlučila sam se za šest problema koji će kroz šest redova predstavljati svoje karakteristike. U prvom redu bit će kapitalizam, nakon njega ratovi, zatim ekologija, homofobija, feminizam te mentalne bolesti. Svaki od problema konkretno ću navesti i opisati u daljnjem tekstu. Svaki od tih problema su međusobno povezani na puno dubljoj razini i funkcioniraju na više razina i ovise jedni o drugima. Upravo ta povezanost produbljuje sve te probleme stvarajući neprekidni niz.

4.1. Kapitalizam

Kapitalizam je prvi problem koji je predstavljen kroz prvi red u ovom eksperimentalnom filmu.

„Ekonomski rast koji "hrani" ovo izuzetno kontradiktorno globalno doba je upravo kapitalistički rast: svijet u kojem kapital "cirkulira", ali radnici/ce i njihove obitelji su zarobljeni s druge strane granice, svijet u kojem se proizvodi višak hrane, dok deseci tisuća ljudi svakodnevno umire od gladi. Proturječna priroda kapitalističkog rasta je središnja materijalna stvarnost koja je odvojila Marxa od prijašnjih komunističkih teoretičara: po prvi put u povijesti, kapitalizam je kontinuirano stvarao obilje i višak. Čak i mali pad stope rasta (da ne spominjemo negativan ekonomski rast) ima sposobnost da čitav sustav gurne u krizu. I to nije samo zato što kapitalisti žele rast pod svaku cijenu ili samo zato što su iznimno pohlepni, već i zato što to sâm sustav zahtijeva. Čak i u najboljem slučaju, alternative u našem neoliberalnom svijetu uvijek su u obrambenoj poziciji. Stoga je ključno boriti se protiv tih struktura i centara moći kako bismo proširili/e vlastito razmišljanje o mogućoj budućnosti i novom društvu.“¹¹

4.2. Ratovi

„Rat kao sigurno jedan od najuznemirujućih fenomena u ljudskom društvu ima razne pokušaje objašnjenja kroz povijest ljudskog roda.“¹²

¹¹ <https://www.libela.org/sa-stavom/6912-sto-dolazi-nakon-kapitalizma/>

¹² Filozofija rata, E. Gotal, 2007

„Povijesno gledano, rat se javlja tijekom razvoja privatnog vlasništva nad proizvodnim sredstvima, podjele društva na klase i pojave države kao organa i oruđa vladajuće klase.“¹³

„Rat je organiziran za razliku od uličnih nemira, ima neodređeno trajno vrijeme. Upućuje na to da rat nije samo serija borbi i sukoba, on može postojati i bez njih. Također moramo paziti da izbjegnemo svaku moguću političku konotaciju jer rat može biti i bez nekog političkog cilja, u što uključujemo i rat za širenje vjere, za veću slavu Božju. Rat kao nasilni ljudski fenomen razlikujemo od ubojstva, sukoba navijačkih ekipa iako imaju slične obrasce nasilja.“ (11)

4.3. Ekologija

Treći red nosi funkciju stvaranja svijesti o aktualnim ekološkim problemima. Na početku reda plave majice prikazuju problem svjetskih voda, a zelene na kraju reda problem čestih požara koji mogu rezultirati izumiranjem brojnih životinjskih vrsta.

„Globalno zatopljenje je trenutno najozbiljniji ekološki problem, a istaknutiji ekološki problemi su i zagađenje zraka i voda, izumiranje mnogih životinjskih vrsta, kisele kiše i mnogi drugi. Majka Zemlja je postala vrlo ranjiva a ako je ona ranjiva i mi samim time postajemo ranjivi. Globalno zatopljenje je već prouzročilo ozbiljne klimatske promjene, a klimatske promjene u kombinaciji s zagađenjem zraka i voda su odgovorne za mnoge bolesti i naravno za mnoge smrti.“¹⁴

4.4. Homofobija

„Homofobija (od grč. homós što znači isti, jednako i phóbos što znači strah) jest termin kojim su označeni strah i averzija prema osobama homoseksualne orijentacije, uključujući i osobe koje su tako percipirane. Pojedinci koji se deklariraju kao homofobi imaju izraženu antipatiju prema osobama LGBT (Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender) zajednice, točnije, ne odobravaju njihovo djelovanje niti se mire s njihovim postojanjem. Promoviraju heteroseksualnost kao jedini legitimni oblik ljudske seksualnosti. Ipak, deklarirala se homofobija kao strah od homoseksualnih osoba ili samo kao nesklonost prema njima, činjenica je da je

¹³ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Rat>

¹⁴ <http://ekoloski problemi.blogspot.com/2008/03/ekoloski-problemi.html>

njezino postojanje prisutno i da stvara velik problem u našem društvu. Brojne su rasprave o tome koliko prava trebaju dobiti članovi LGBT zajednice i koliko se zapravo (ne)trudimo osigurati njihovu ravnopravnost u društvu. Pojam homofobije seže još od najranijih povijesnih izvora – od davnina se homoseksualni čin smatrao najtežim moralnim prijestupom, a prijestupnici su bili podvrgnuti javnom sramoćenju, izrugivanju i najtežim oblicima kazne. Kako je ljudsko društvo napredovalo i kako su se povećavala znanstvena dostignuća, tolerancija prema istospolnim odnosima svakako se povisila, ali u nekim je zemljama i dalje prisutna kao „tabu tema“ ili kao oblik velike sramote. To je uglavnom problem zemalja tradicionalnijeg ustrojstva i zemalja u kojima Crkva ima veći utjecaj. Zanimljivo je ipak kako je prva zemlja u kojoj su istospolni brakovi izglasani referendumom baš Irska, gdje je većina stanovništva katoličke vjere (koja je izričito protiv spominjanih skupina). Hrvatska se, po tom pitanju, smatra prilično zaostalom zemljom, gdje većina naroda ne podržava LGBT zajednicu niti se miri s činjenicom da član njihove obitelji ili netko blizak bude dio nje. Stoga je jasno koliko su mladi ljudi homoseksualne orijentacije ograničeni pritiskom okoline pa i same vlasti.“¹⁵

4.5. Feminizam

„Feminizam (franc. *féminisme*, prema lat. *femina*: žena), društveni pokret i svjetonazor koji se zalaže za unaprijeđenje položaja ženâ uklanjanjem spolne dominacije i diskriminacije (seksizma) i promicanjem rodne jednakosti u svim područjima života. Feminizam započinje s prosvjetiteljstvom, modernom demokracijom i liberalizmom te s promjenljivim intenzitetom, taktičkim oblicima i temama javnoga djelovanja traje do danas. Prvi feministički zahtjevi usmjereni su prema postizanju jednakih mogućnosti žena u izobrazbi, zaposlenosti i politici. Unatoč globalnom učinku feminizma, u cijelom svijetu jača svijest o potrebama i položaju ženâ; žene u nezapadnjačkom svijetu, koje žive u daleko težim okolnostima, tek moraju pronaći vlastite načine borbe i rješavanja prioritetnih problema, prilagođene kulturama koje ne dijele zapadnjačke vrijednosti.“¹⁶

¹⁵ <https://portalzamlade.info/vijesti/11-karlovac/169-homofobija.html>

¹⁶ <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19203>

4.6. Mentalne bolesti

„Problemi i poremećaji mentalnog/duševnog zdravlja, zbog relativno visoke prevalencije i često kroničnog tijeka, kao i početka u adolescenciji i mlađoj odrasloj dobi, predstavljaju jedan od prioritetnih javno-zdravstvenih problema u Hrvatskoj. Osobe s mentalnim/duševnim zdravstvenim problemima imaju povećani morbiditet i mortalitet od tjelesnih bolesti. Broj izvršenih samoubojstava, koji su pokazatelj ugroženosti mentalnog zdravlja, viši je od broja poginulih u prometnim nesrećama. Mentalni/duševni poremećaji stigmatiziraju, izazivaju veliku subjektivnu patnju bolesnika i uvelike smanjuju kvalitetu života oboljelih, kao i njihove okoline. Njihovo zbrinjavanje dovodi do direktnog ekonomskog opterećenja društva, a podjednako je, ako ne i veće, indirektno ekonomsko opterećenje zbog smanjene produktivnosti, bolovanja i invalidnosti oboljelih. Mentalni/duševni poremećaji definiraju se prema postojanju skupova simptoma, a kriteriji za dijagnozu ispunjeni su kada su skupovi simptoma relativno teški, dugotrajni i popraćeni smanjenjem funkcionalne sposobnosti ili invaliditetom.“¹⁷

¹⁷ HZJZ, Mentalne bolesti i poremećaji u Republici Hrvatskoj, 2004

5. Lokacija

Kada se birala lokacija, HNK Osijek se istaknuo kao kazalište s najljepšim pogledom s pozornice na gledalište. Pogled je bio presudan za odabir lokacije.

Slika 4.6-1 Pogled na gledalište HNK Osijek

Nakon konzultacija s mentoricom i odluke da to treba biti baš HNK Osijek, kontaktiralo se kazalište te se dogovorila proba snimanja početkom prosinca. Otišla sam u HNK Osijek na dogovorenu probu, postavila svoj Canon EOS 750D s objektivom 18-55mm na stativ na sredinu pozornice kazališta te povezala mobitel i fotoaparat aplikacijom preko koje sam imala prikaz kadra i dok se nalazim u gledalištu. Fotografirala sam se u različitim redovima kako bi dobila bolji prikaz o pozicijama u gledalištu. Ključna stvar koja je bila bitna je vidljivost majice kao glavnog motiva u kadru. Također, vidljivost uzorka grafičke oznake na majicama koje predstavljaju kapitalizam u prvom redu je bila iznimno bitna i za tisak na majice i za veličinu tiska stoga se u analizi probe moralo odlučiti o omjerima glumca, visini kadra te veličini tiska na majice.

Slika 4.6-2 Prvi red proba vidljivosti

Slika 4.6-3 Šesti red proba vidljivosti

Ono što je još bilo vrlo bitno je vidljivost majice u šestom redu. Na probi se vidljivost pokazala dobrom i dovoljnom za crne majice u šestom redu.

Na probi lokacije u prosincu nisam imala majice te zbog toga nisam mogla predvidjeti neke tehničke stvari koje su na kraju ispale djelomično problematične. Primjerice, nisam mogla odrediti poziciju majica u međusobnim odnosima u redovima, no taj problem se riješio jednostavnim testom prije snimanja. Glavni glumac i ja smo postavili majice po gledalištu i odredili lokacije svake majice.

Slika 4.6-4 Postavljanje majica

Ono što je bila negativna strana ove lokacije je to što je bila teže dostupna te vremenski ograničena pa je s time dolazio i rizik da će se nešto propustiti tijekom snimanja te da se snimanje neće moći ponoviti. Snimanje je dogovoreno u veljači 2020. godine te sam se odlučila snimiti sve iz više kadrova kako ne bi nešto nedostajalo tijekom montaže.

6. Montaža

Montaža bi se definirala kao autorski rad u stvaranju filma. Ona se već planira u predprodukciji, a izvodi se u postprodukciji. Suradnja s redateljem je ključna u radu montažera. Zasebno se montira filmska slika (montaža slike), te zasebno montaža zvuka.¹⁸

Montaža ovog filma je počela poprilično kasno u odnosu na snimljen materijal. Nakon snimanja u veljači, uzela sam odmor od projekta primarno zbog ispitnih rokova. Drugi razlog je bio to što sam htjela ostaviti prostora za nove ideje u montaži. Materijala sam nasnimala, sve je bilo praktički gotovo, ali sam htjela još. Nisam htjela brzati s montažom dok nisam bila sigurna da idem pravim putem. U svibnju sam dobila nove ideje za napetost koju sam htjela izgraditi u filmu. Tada sam krenula s prvom verzijom montaže.

Od prve ideje da to bude samo jedan kadar s vrlo jednostavnom montažom izmjene jednog lika kroz gledalište, došlo se do ideje da to bude izmjena kombinacije snimljenih materijala. Cijelokupna montaža filma odrađena je u Adobe Premiere Pro 2020. Prvi problemi su nastali kada sam trebala izabrati kadrove koje sam odlučila koristiti.

Slika 4.6-1 Kadar 1

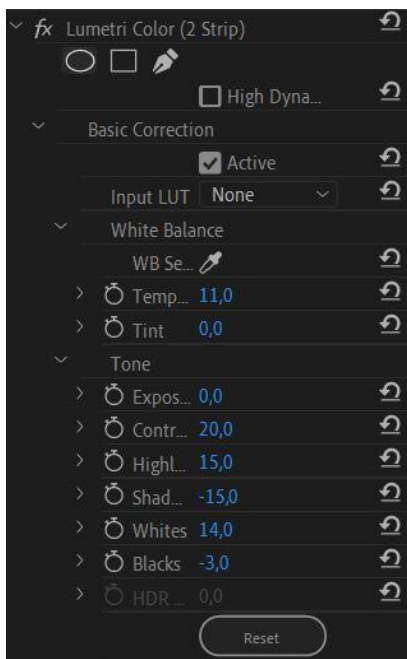
¹⁸ <http://film.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1115>

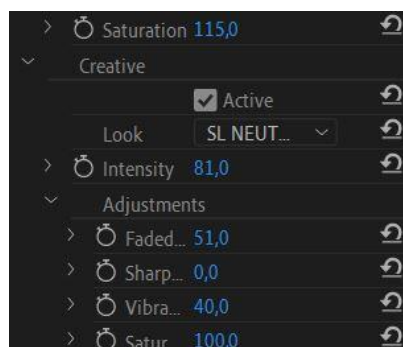
Slika 4.6-2 Kadar 2

Razlike u kadru 1 i kadru 2 su u udaljenosti subjekta. Prvobitna ideja je bila snimiti sve kao u kadru 2, no tijekom snimanja sam se odlučila i za varijantu gdje sam se približila subjektu. Kada sam odlučivala koji kadar staviti odlučila sam se za oba upravo zbog dinamike u filmu. Statičan je kadar u oba slučaja, ali kombinacija oba može ubiti monotoniju koja bi mogla nastati tijekom filma upravo zbog statičnosti kadra.

Korekcija boja je bila vrlo jednostavna. Podešeni su bili parametri koji su stavljeni na Adjustment Layer preko cijele montaže.

Slika 4.6-3 Korekcija boje

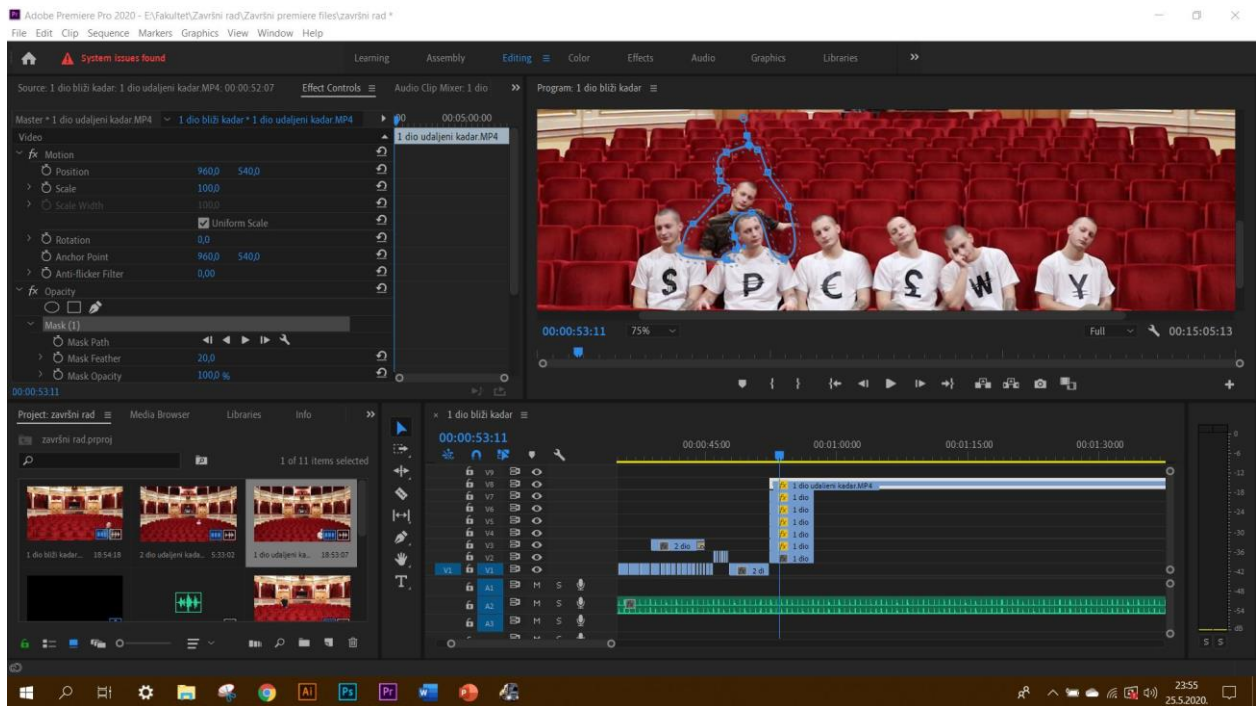

6.1. Ritam u montaži

Ritam u montaži se postigao vremenskim intervalom između premještanja subjekta iz jednog sjedala u drugo. U svakom redu sjedala su se izmjenjivala kroz drugi vremenski interval stvarajući napetost pred kraj. Tijekom montaže videa, u zvučnu pozadinu sam stavila metronom kako bi mi olakšao stvaranje točnijeg ritma u montaži jer se prvo radila montaža slike pa tek zvuk prema montaži slike. Metronom je bio uključen na 100 BPMova. Svaki red bi smanjivala omjere vremenskog intervala udaraca da se postigne dinamika i ritam. Ritam je bio vrlo važan faktor ovog filma jer se trebala postići dinamika i vrsta eksplozivnosti da bi došlo do kontrasta u zadnjoj sceni. Ritam na neki način ujedinjuje montažu slike i zvuka te stvara dozu napetosti koja je automatski uključivala zvuk. Napetost postignuta ritmom u filmu je bila spona vizualno estetičnog i metaforičkog značenja filma.

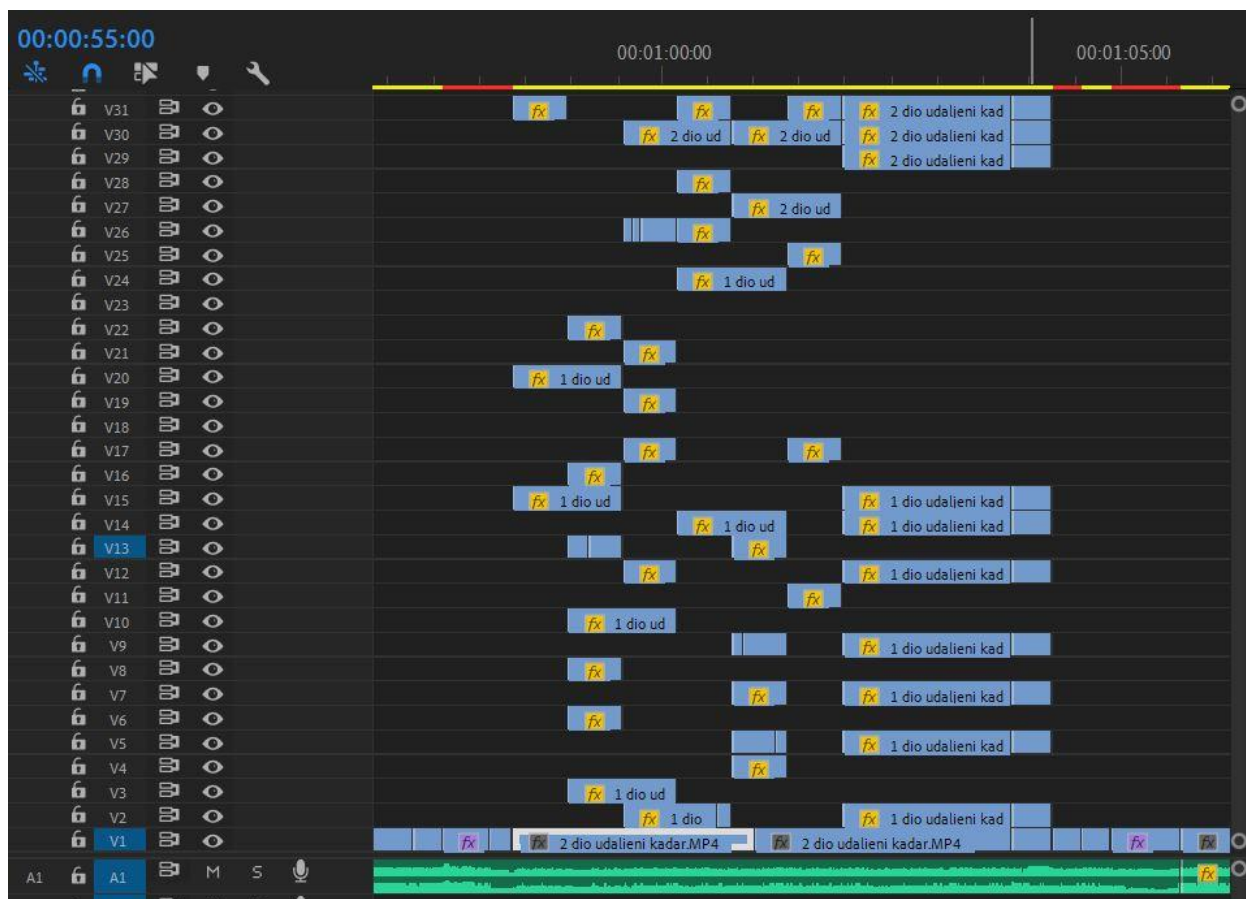
6.2. Maskiranje

Kada se napetost pokušavala postići u filmu, nešto je nedostajalo. Tu je došla ideja da se tehnikom maskiranja svi kadrovi ubace u layerima timelinea i postavi na trenutak sve likove u istu scenu. U tom trenutku sam odlučila upotrijebiti drukčiji kadar od onog korištenog zbog cilja povećanja dinamičnosti filma. Počela sam maskirati i stavljati kroz par sekundi različite maske kadrova na različite pozicije.

Slika 6.2-1 Maskiranje u Adobe Premiere Pro

Na slici se vidi primjer maskiranja jednog od kadra, no kako ih se stvaralo sve više, problem su bile kretnje koje su likovi u kadrovima radili. U tom trenutku morala sam pomicati frame po frame kako bi precizirala poziciju maske da se kretnje unutar jednog i drugog kadra previše ne podudaraju.

Slika 6.2-2 Finalni izgled maskiranja

Maskiranje kadrova u finalu je zauzelo tridesetak layera na timelineu, što je skoro jednak broj svih izabranih sjedala u gledalištu.

7. Suradnja s glavnim glumcem

Za glavnog glumca izabrala sam kolegu Vilima Hrasteka. On se iskustvom, voljom i prikladnim fizičkim izgledom uklapao savršeno u glavnu ulogu. Vilim i ja smo već u prethodne tri godine poznanstva radili na više projekata zajedno i smatrala sam ga najpouzdanijom osobom za tu ulogu. Tjedan dana prije termina snimanja filma spontano smo došli na ideju da obrije glavu i da bi to bilo izvrsno za njegovu ulogu neutralnog lika. Tom neutralnošću naglasak na lika bi bio u potpunosti na majicama koje nosi. Također, imala sam ogromno povjerenje u njega kao glumca i osobu gledajući da je otkazao obaveze i doputovao iz Zagreba do Osijeka samo zbog termina snimanja filma. Vilim iza sebe ima glumačko iskustvo u par kazališnih predstava, kratkometražnih filmova i uspješnih reklamnih spotova.

8. Zvuk

„Zvuk je mehanički val frekvencija od 16 Hz do 20 kHz, to jest u rasponu u kojem ga čuje ljudsko uho.“¹⁹ Zvuk je na ovome filmu bio zamišljen kao poveznica svjetskih problema kroz redove gledališta. Prilikom analiziranja problema, obratila sam pozornost i na probleme za koje mi iz prve nije stizala inspiracija za karakterizaciju zvukom. Svaki red je trebao biti okarakteriziran s par zvukova koji bi asocijali na vizualno predstavljeno dajući filmu punu, audiovizualnu sliku. Primjerice, zvuk koji je stavljen u red ekologije daje širinu problema kombinirajući zvukove vode koja se pretvori u vatru, simbolizirajući beskrajne mogućnosti prirode. Također, zvuk uzvika tijekom reda koji predstavlja homofobiju čuje se zvuk crkvenih zvona te s time pokreće pitanje kontroverzne ironije odnosa između Crkve i LGBT populacije.

8.1. Suradnja s Markom Jovićem

Radeći eksperimentalni film, neizostavno je bilo raditi uz njega i eksperimentalni zvuk kako bi se prikazala kohezija medija slike i zvuka. Kako je ovo bio u potpunosti moja ideja i moj projekt koji sam pokušavala što samostalnije odraditi, ipak je nedostajao netko tko bi svojim talentom „začinio“ ovaj rad. Suradnju s Markom Jovićem ostvarila sam preporukom mentorice. Marko je mladi multimedijalni umjetnik čiji su me radovi u području eksperimentalnog zvuka fascinirali. Kada sam se počela dogovarati s njim, nije bilo potrebno puno objašnjavati što bih željela, niti je bilo puno ispravaka u onome što mi je davao kao primjere za zvuk na ovom filmu. Projekt je s njim jednostavno kliknuo. Ono što sam htjela je da bude ritmično, objasnila sam na koji način želim da se zvukovi redova izmjenjuju i što da predstavljaju, a sve ostalo što se ticalo direktno eksperimentalnog zvuka sam prepustila njemu. Kada smo se dogovorili oko ideje finalnog zvuka, u realizaciju je krenuo s kratkom bilješkom oznake vremenskih intervala željenih zvukova.

¹⁹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Zvuk>

9. Zaključak

Kreativnim procesom izrade kratkometražnog eksperimentalnog filma koji vizualno i idejno predstavlja temu globalnih problema stvorio se projekt finalnog filma u vremenskom trajanju nešto duljem od jedne minute. Od inspiracije do finalnog rada trebalo je otprilike tri godine, od kojih su deset mjeseci intenzivnog rada na projektu. Eksperimentalni pristup dao je puno slobode u umjetničkom izričaju prikazivanja svakog od problema, pri tome davajući izniman značaj motivima, vizualnošću i auditivnošću rada. Film *Majice*, nazvan po glavnom motivu je kombinacija vječnog kruga problema koji se uzastopno vrte, ovise jedni o drugima i nadopunjuju jedni druge. Kreativni proces ovog projekta pratio je razna istraživanja, improvizacije, nove ideje, odbacivanje starih ideja... Projekt je rastao svaki mjesec te je svaki napredak bio zaista napredak u punom smislu te riječi. U početnim etapama pripreme rada stavili su se kvalitetni temelji za planski postavljenu produkciju koja je organizacijski popunjavala gotovo sve planirane i neplanirane trenutke. Snimanjem više kadrova, kasnije se dalo prostora za eksperimentiranje u montaži. Sloboda rada je također bila pristna, popraćena sigurnom organizacijom predprodukcije koja je, iako osmišljena, dala prostora za napredak i nove ideje. Suradnja s glumcem i umjetnikom eksperimentalnog zvuka postavila je projekt na višu razinu jer su oba autora kontibuirali svojim umjetničkim izričajem.

U Koprivnici, 25.9.2020.

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Dorotea Rosić (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/~~diplomskog~~ (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Prikaz globalnih problema kroz kratkometražni eksperimentalni film (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
Dorotea Rosić

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Dorotea Rosić (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/ (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Prikaz globalnih problema kroz kratkometražni (upisati naslov) čiji sam autor/ica. eksperimentalni film

Student/ica:
Dorotea Rosić

(vlastoručni potpis)

10. Literatura

- [1] Kreativnost. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 22. 9. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33832>>.
- [2] Eksperimentalni film. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 19. 9. 2020.
<<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17424>>.
- [3] Filmske vrste i rodovi, Nikica Gilić
- [4] H. Turković: Filmska opredjeljenja
- [5] https://en.wikipedia.org/wiki/Experimental_film#Beginnings Pristupljeno 18.9.2020.
- [6] http://www.hfs.hr/hfs/zapis_clanak_detail.asp?sif=1923 Sažeta povijest hrvatskog eksperimentalnog filma, Pristupljeno 19.9.2020.
- [7] Ilić, A.B., Nenadić, D., "Tomislav Gotovac", monografija, Hrvatski filmski savez, Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, 2003.
- [9] https://hr.wikipedia.org/wiki/Tomislav_Gotovac Pristupljeno 19.9.2020
- [10] Sinopsis. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 20. 9. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56155>>.
- [11] <https://www.libela.org/sa-stavom/6912-sto-dolazi-nakon-kapitalizma/> Pristupljeno 21.9.2020.
- [12] Filozofija rata, E. Gotal, 2007
- [13] <https://hr.wikipedia.org/wiki/Rat> Pristupljeno 21.9.2020.
- [14] <http://ekoloskiproblemi.blogspot.com/2008/03/ekoloski-problemi.html> Pristupljeno 21.9.2020
- [15] <https://portalzamlade.info/vijesti/11-karlovac/169-homofobija.html> Pristupljeno 21.9.2020
- [16] Feminizam. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 21. 9. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19203>>.
- [17] Hrvatski zavoz za javno zdravstvo, Mentalne bolesti i poremećaji u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2004.
- [18] <http://film.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1115> Pristupljeno 21.9.2020
- [19] <https://hr.wikipedia.org/wiki/Zvuk> Pristupljeno 21.9.2020

Popis slika

Slika 3.1-1 Zorin dom gledalište	7
Izvor: https://www.facebook.com/zorin.karlovac/photos/d41d8cd9/1212878228863532/ Preuzeto 18.9.2020	
Slika 3.3-1 Predložak boja majica	9
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 3.3-2 Grafike izabраниh valuta	10
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 3.3-3 Skica položaja boja majica u redovima	10
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 4.6-1 Pogled na gledalište HNK Osijek	16
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 4.6-2 Prvi red proba vidljivosti	17
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 4.6-3 Šesti red proba vidljivosti	17
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 4.6-4 Postavljanje majica	18
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 4.6-1 Kadar 1	19
Izvor: Vlastita arhiva	

Slika 4.6-2 Kadar 2	20
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 4.6-3 Korekcija boje	21
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 6.2-1 Maskiranje u Adobe Premiere Pro	22
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 6.2-2 Finalni izgled maskiranja	23
Izvor: Vlastita arhiva	

Prilozi